

ДЕНИСЮК

Олена Григорівна
delenash@ukr.net

УДК 338.4:664

БУЖИМСЬКИЙ

Віктор Вадимович
katya_buga@ukr.net

ФОРМУВАННЯ ТА ОЦІНКА
ПІДПРИЄМНИЦЬКОГО ПОТЕНЦІАЛУ
ПІДПРИЄМСТВ ХАРЧОВОЇ
ПРОМИСЛОВОСТІ

FORMATION AND EVALUATION OF THE
ENTREPRENEURIAL POTENTIAL OF
FOOD INDUSTRY ENTERPRISES

к.е.н., доцент,
Житомирський державний
технологічний університет

студент, Житомирський
державний технологічний
університет

У статті розглянуто сутність підприємницького потенціалу підприємства. Виділено складові сукупного потенціалу підприємства, які формують його підприємницький потенціал. Авторами обґрунтовано основні показники та проведено оцінку підприємницького потенціалу підприємств харчової промисловості.

В статье рассмотрена сущность предпринимательского потенциала предприятия. Выделены составляющие совокупного потенциала предприятия, которые формируют его предпринимательский потенциал. Авторами обоснованы основные показатели и проведена оценка предпринимательского потенциала предприятий пищевой промышленности.

The essence of entrepreneurial potential of the enterprise is considered in the article. The components of the enterprise's general potential, which form its business potential, are highlighted. The main indicators are substantiated and evaluation of the entrepreneurial potential of food industry enterprises is made by the authors.

Ключові слова: потенціал, підприємництво, підприємницький потенціал, майновий потенціал, сукупний потенціал, інтегральні індекси

Ключевые слова: потенциал, предпринимательство, предпринимательский потенциал, имущественный потенциал, совокупный потенциал, интегральные индексы

Keywords: potential, entrepreneurship, entrepreneurial potential, property potential, general potential, integral indices

ВСТУП

Підприємницьке управління в сьогоденні умовах господарювання стає засобом підтримки конкурентоспроможності підприємств як елемент постійного пошуку та отримання серії конкурентних переваг, що змінюють одна одну. В цих умовах вагомого значення набуває вивчення процесу формування та оцінки підприємницького потенціалу підприємства. За даними науко-метричної бази даних Scopus, з року в рік, зростає кількість публікацій в сфері підприємництва. Так, за результатами 2007 р. їх налічувалось 112 одиниць, 2012 р. – 227 од., 2017 р. – 360 од. Серед закордонних науковців, які вивчали питання підприємництва, підприємницької діяльності, підприємницького потенціалу виокремимо дослідження Audretsch D.B., Urbano D., Anderson A.R., Ratten V., Dana L.P., Link A.N., Thurik R., Kraus S., Linan F., Minniti M., Wrigh, M., Kautonen T., Shane S. Якщо розглянути публікації з географічної точки зору, то найбільше досліджень у цій сфері здійснюється науковцями США, Великобританії, Німеччині та Іспанії (протягом 1985-2018 р. 832 од. публікацій, 476 од., 214 од. та 203 од. відповідно).

Науковці розглядають підприємницький потенціал як на рівні держави, регіону, так і на рівні окремих підприємств чи підприємців-фізичних осіб. Питання підприємницької діяльності вивчаються й вітчизняними теоретиками та практиками. Так, вивченню під-

приємницького потенціалу присвячені дослідження Репіної І.М., Краснокутської Н.С., Чернеги В.В., Миргородської А.П., Комеліна О.В., Череп А.В., Мартиненко М.М., Забедю М.С. та інших. Проте дискусійними на сьогодні залишаються питання сутності підприємницького потенціалу, його складових та визначення системи показників його оцінки.

МЕТА РОБОТИ полягає у розкритті сутності підприємницького потенціалу підприємства, визначенні складових, з яких він формується, та розробленні системи показників для його оцінки на рівні галузі та окремого підприємства.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Методологічною та інформаційною основою роботи є наукові праці вітчизняних і зарубіжних вчених, присвячені предмету дослідження, матеріали періодичних видань, статистичні дані, інтернет-ресурси та нормативно-правові акти. В роботі були використані методи порівняння та узагальнення, аналізу та синтезу, системний підхід, статистичні методи тощо.

РЕЗУЛЬТАТИ

Одним з основних факторів виробництва є підприємницькі здібності. Традиційно їх носієм вважається людина, яка має творчі або креативні здібності, вміє нестандартно вирішувати проблеми, генеруючи принципово нові ідеї, тобто людина-новатор. Відповідно до цього, вважають, що поняття «підприємницький

потенціал» притаманно його традиційним носіям: підприємцям; менеджерам; групам осіб, що займаються певними інноваційними проектами; персоналу підприємства; трудовим ресурсам регіону, країни тощо. В цьому контексті, його сутність розкривається через характерні риси людини-підприємця: схильність до ризику, нестандартне мислення, рішучість, високий рівень активності, професіоналізм, відповідальність тощо. Основними напрямками реалізації підприємницького потенціалу людей в економіці висту-

пають: створення та ведення власного бізнесу для підприємців, підприємницьке управління великими компаніями для менеджерів; впровадження внутрішнього підприємництва для персоналу підприємств.

Певні труднощі виникають при розкритті сутності підприємницького потенціалу підприємства. В науковій літературі немає єдиного погляду на сутність поняття «підприємницький потенціал», а також чіткого визначення його складових та носіїв (табл. 1).

Таблиця 1

Коротка характеристика визначень категорії «підприємницький потенціал»

Автор	Визначення	Складові	Носій
Краснокутська Н.С. [1]	Сукупність здібностей, знань і навичок фізичних осіб щодо здійснення підприємницької діяльності	Кадровий та управлінський потенціал	Персонал підприємства
Березин О.В. [2]	Здібності, навички, інтуїція керівника, схильність його до ризику, вміння використовувати існуючу економічну ситуацію з метою отримання максимальних вигод для підприємства або створення оптимальних умов для його подальшого розвитку	Управлінський потенціал	Керівники підприємства
Федонін О.С. [3]	Інтегроване відображення (оцінка) поточних і майбутніх можливостей економічної системи трансформувати вхідні ресурси за допомогою притаманних їй персоналу підприємницьких здібностей в економічні блага, максимально задовольняючи в такий спосіб корпоративні і суспільні інтереси	Науково-технічний, управлінський, маркетинговий, логістичний, трудовий, інфраструктурний, інформаційний потенціал	Персонал підприємства, інфраструктура, організаційна структура
Олексюк О.І. [4]	Максимально можлива сукупність активних і пасивних, явних і прихованих альтернатив (можливостей) якісного розвитку соціально-економічної системи підприємства у певному середовищі господарювання (ситуаційно-ринкова складова) з урахуванням ресурсних, структурно-функціональних, часових, соціокультурних та інших обмежень	Потенціал підприємства як соціально-економічної системи	Підприємство як соціально-економічна система
Бутенко А.І. [5]	Комплексне, обумовлене економічними, соціальними та інституціональними факторами явище, що відображає сукупність рамок умов підприємницької діяльності, наявність ресурсів і можливостей займатися цією діяльністю, схильність населення регіону до цієї діяльності, й реалізовану в певному періоді підприємницьку активність населення	Трудовий потенціал, ресурсний потенціал	Трудові ресурси регіонів та ресурси, необхідні для здійснення підприємницької діяльності
Репіна І.М. [6]	Сукупність ресурсів (трудових, матеріальних, технічних, фінансових, інноваційних і т. ін.), навичок і можливостей керівників, спеціалістів та інших категорій персоналу щодо виробництва товарів, надання послуг (робіт), отримання максимального доходу (прибутку) і забезпечення сталого функціонування та розвитку підприємства	Сукупний потенціал підприємства	Підприємство як суб'єкт підприємницької діяльності

Як бачимо, думки вчених різняться як з приводу складових підприємницького потенціалу, так і з приводу його носія. З вище викладеного, може здатися, що підприємницький потенціал підприємства, це складова його трудового та управлінського потенціалу, а складові, що формують майновий потенціал підприємства, не мають відношення до цього поняття та не приймають участі в його формуванні. На нашу

думку, це помилкове уявлення, і ми підтримуємо думку Репіної І.М., щодо сутності, складових та носія підприємницького потенціалу на рівні підприємства.

Не викликає сумнівів, що для розкриття сутності поняття «підприємницький потенціал підприємства» необхідно розглянути сутність понять «підприємництво» та «майновий потенціал підприємства». Підприємництво – це самостійна, ініціативна, система-

тична, на власний ризик господарська діяльність, що здійснюється суб'єктами господарювання (підприємствами) з метою досягнення економічних і соціальних результатів та одержання прибутку [7]. Майновий потенціал підприємства – сукупність можливостей майнових об'єктів, які контролюються підприємством в результаті минулих подій, функціонують у матеріальній, нематеріальній, фінансовій формах та, системно використовуючи які в господарській діяльності, підприємство очікує отримати економічні вигоди, включаючи синергетичний ефект, в майбутньому у формі чистого доходу, доданої вартості, чистого прибутку та власного капіталу [8, с. 8]. Виходячи з наведених визначень, можна зробити наступні висновки:

по-перше, підприємство як господарюючий суб'єкт є суб'єктом підприємництва (крім некомерційних підприємств, метою господарювання яких не є отримання прибутку), отже, є носієм підприємницького потенціалу;

по-друге, в процесі використання майнового потенціалу підприємство очікує отримати економічні вигоди, у тому числі прибуток, тому при розкритті сутності та складових підприємницького потенціалу слід враховувати його сукупний потенціал, а не тільки трудовий та управлінський.

Саме тому, під підприємницьким потенціалом підприємства ми розуміємо сукупність наявних і потенційних можливостей та ресурсів, які контролюються підприємством в результаті минулих подій, ініціативне, самостійне, систематичне, на власний ризик використання яких має на меті досягнення економічних і соціальних результатів та одержання прибутку.

Крім того слід зазначити, що підприємницький, як і сукупний, потенціал підприємства є відкритою системою, тому на його формування та ефективне використання будуть впливати зовнішні чинники, зокрема: науково-технічний прогрес, розвиток потреб та уподобань споживачів, економічна політика держави, процеси глобалізації тощо. Тому при визначенні його складових необхідно враховувати ситуаційно-ринкову складову, яка визначається як зовнішніми, так і внутрішніми чинниками. Тобто, залежно від ситуації, що складається у зовнішньому та внутрішньому середовищах функціонування підприємств, складовими підприємницького потенціалу підприємства можуть бути як сукупний потенціал всього підприємства, так і потенціал його окремих структурних підрозділів, як і окремі складові сукупного потенціалу, так і декілька його складових в різних комбінаціях, але у будь-якому випадку основною складовою буде кадровий (трудоий) потенціал підприємства.

Виходячи з мети та завдань нашого дослідження, а саме: розробити систему показників для оцінки підприємницького потенціалу на рівні харчової промисловості та окремого підприємства, з метою обмеження глибини дослідження, виділимо основні складові сукупного потенціалу досліджуваної галузі та підприємства, що, на нашу думку, є основними при формуванні підприємницького потенціалу. Це будуть наступні складові: виробничий потенціал, фінансовий

потенціал, майновий потенціал, інноваційний потенціал, трудовий потенціал.

Одним із найчастіше використовуваних методів узагальнюючої оцінки стану та розвитку економічних явищ та процесів є інтегральні індекси. Інтегральні індекси (I_i) розраховуються як середня геометрична з індексів зміни окремих показників стану і розвитку:

$$I_i = \sqrt[n]{I_1 \times I_2 \times \dots \times I_n} \quad (1)$$

де I_1, I_2, \dots, I_n розраховуються як відношення відповідних показників стану та розвитку економічного явища або процесу у звітному періоді до базового.

Такий підхід дає можливість: інтегрувати в один показник сукупність показників без використання їх значущості (ваги), з якою вони мають включатися в інтегральний індекс; привести до єдиного знаменника показники, що вимірюються в різних одиницях; забезпечити врахування динаміки окремих показників [9].

Для інтеграційної оцінки підприємницького потенціалу харчової промисловості України відповідно до обраних складових, пропонуємо наступну систему показників (табл. 2).

У табл. 3 наведено розраховані нами, на підставі інформації Державної служби статистики України, показники оцінки підприємницького потенціалу підприємств харчової промисловості України у 2014-2016 рр.

За показниками наведеними у табл. 3 можна зробити наступні висновки:

1. Розвиток виробничого потенціалу харчової промисловості України характеризується наступними показниками:

1.1. Кількість підприємств галузі зросла у 2015 р. порівняно із 2014 р. на 4%, а у 2016 р. порівняно із 2015 р. скоротилася на 5%. Така тенденція пояснюється ускладненням економічної ситуації, що призвела до ліквідації, реорганізації та реструктуризації збиткових підприємств галузі.

1.2. Частка підприємств галузі в загальній кількості підприємств промисловості має тенденцію до зростання на 1 % як у 2015 р. порівняно із 2014 р., так і у 2016 р. порівняно із 2015 р. Це свідчить про те, що скорочення кількості суб'єктів господарювання у 2016 р. в галузі йде значно меншими темпами ніж скорочення кількості підприємств промисловості в цілому.

1.3. Зростання обсягів реалізованої продукції складо у 2015 р. порівняно із 2014 р. 27%, а у 2016 р. порівняно із 2015 р. – 23%. Така ситуація пояснюється передусім зростанням цін на продукцію підприємств харчової промисловості ніж зростанням обсягів виробництва у натуральному вираженні.

1.4. Середній обсяг реалізації продукції на одне підприємство внаслідок скорочення їх чисельності та зростання загального обсягу реалізації продукції за галуззю в цілому має тенденцію до зростання: на 22% у 2015 р. порівняно із 2014 р., та на 31% у 2016 р. порівняно із 2015 р.

Таблиця 2

Система показників оцінки підприємницького потенціалу галузі

Складові підприємницького потенціалу галузі	Показники
1. Виробничий потенціал	Кількість підприємств галузі
	Частка підприємств галузі в загальній кількості підприємств
	Обсяг реалізованої продукції підприємствами галузі
	Середній обсяг реалізованої продукції підприємствами галузі в розрахунку на одне підприємство
2. Фінансовий потенціал	Коефіцієнт автономії
	Коефіцієнт ліквідності (платоспроможності)
	Співвідношення власних та позикових коштів
	Коефіцієнт абсолютної ліквідності
3. Майновий потенціал	Фондовіддача (віддача основних засобів та нематеріальних активів)
	Коефіцієнт оборотності оборотних коштів
	Продуктивність праці найнятих працівників
	Рентабельність діяльності
4. Інноваційний потенціал	Кількість підприємств галузі, що впроваджували інновації
	Частка підприємств галузі, що впроваджували інновації в загальній кількості підприємств галузі
	Загальний обсяг витрат на інноваційну діяльність
	Витрати на придбання машин, обладнання та програмного забезпечення
5. Трудовий потенціал	Кількість зайнятих працівників на підприємствах галузі
	Частка зайнятих працівників на підприємствах галузі у загальній кількості зайнятих працівників у промисловості
	Середня чисельність найманих працівників на одному підприємстві галузі
	Соціальна привабливість підприємств галузі (відношення середньої заробітної плати в галузі до середньої заробітної плати в промисловості)

Таблиця 3

Показники оцінки підприємницького потенціалу харчової промисловості України у 2014-2016 рр.

[розраховано автором за [10, 11, 12]]

№ з/п	Показник	Значення показника			Індекси	
		2014	2015	2016	2015/2014	2016/2015
1	2	3	4	5	6	7
1. Показники оцінки виробничого потенціалу галузі						
1.1	Кількість підприємств галузі, од.	15517	16157	15272	1,04	0,95
1.2	Частка підприємств галузі в загальній кількості підприємств, %	11,80	11,95	12,02	1,01	1,01
1.3	Обсяг реалізованої продукції підприємствами галузі, млн. грн.	337158,7	427192,8	526860,9	1,27	1,23
1.4	Середній обсяг реалізованої продукції підприємствами галузі в розрахунку на одне підприємство, млн. грн.	21,7	26,4	34,5	1,22	1,31
<i>Інтегральний коефіцієнт оцінки виробничого потенціалу галузі</i>					<i>1,13</i>	<i>1,12</i>
2. Показники оцінки фінансового потенціалу галузі						
2.1	Коефіцієнт автономії на кінець року	0,23	0,19	0,16	0,83	0,84
2.2	Коефіцієнт ліквідності (платоспроможності) на кінець року	0,95	0,96	0,89	1,01	0,93
2.3	Співвідношення власних та позикових коштів на кінець року	0,30	0,23	0,19	0,77	0,83
2.4	Коефіцієнт абсолютної ліквідності на кінець року	0,06	0,05	0,04	0,83	0,80
<i>Інтегральний коефіцієнт оцінки фінансового потенціалу галузі</i>					<i>0,86</i>	<i>0,85</i>
3. Показники оцінки майнового потенціалу галузі						
3.1	Фондовіддача (віддача основних засобів та нематеріальних активів)	4,7	5,4	6,0	1,15	1,11
3.2	Коефіцієнт оборотності оборотних коштів	1,7	1,7	1,6	1,00	0,94

Продовження табл. 3

1	2	3	4	5	6	7
3.3	Продуктивність праці зайнятих працівників, млн. грн./ тис. осіб	961,1	1183,4	1679,5	1,23	1,42
3.4	Рентабельність діяльності підприємств галузі, %	6,1	5,1	3,0	0,84	0,59
<i>Інтегральний коефіцієнт оцінки майнового потенціалу галузі</i>					<i>1,05</i>	<i>0,97</i>
4. Показники оцінки інноваційного потенціалу галузі						
4.1	Кількість підприємств галузі, що впроваджували інновації, од.	334	178	170	0,53	0,96
4.2	Частка підприємств галузі, що впроваджували інновації в загальній кількості підприємств галузі, %	2,2	1,1	1,1	0,50	1,00
4.3	Загальний обсяг витрат на інноваційну діяльність, тис. грн.	2173609,8	1540271,7	2186483,3	0,71	1,42
4.4	Витрати на придбання машин, обладнання та програмного забезпечення, тис. грн.	1872952,2	1328440,5	1977792,9	0,71	1,49
<i>Інтегральний коефіцієнт оцінки інноваційного потенціалу галузі</i>					<i>0,6</i>	<i>1,19</i>
5. Показники оцінки трудового потенціалу галузі						
5.1	Кількість зайнятих працівників на підприємствах галузі, тис. осіб	350,8	361,0	313,7	1,03	0,87
5.2	Частка зайнятих працівників на підприємствах галузі у загальній кількості зайнятих працівників у промисловості, %	14,4	16,0	14,4	1,11	0,90
5.3	Середня чисельність найманих працівників на одному підприємстві галузі, осіб.	23	22	21	0,96	0,95
5.4	Соціальна привабливість підприємств галузі (відношення середньої заробітної плати в галузі до середньої заробітної плати в промисловості)	0,84	0,87	0,88	1,04	1,01
<i>Інтегральний коефіцієнт оцінки трудового потенціалу</i>					<i>1,03</i>	<i>0,93</i>
<i>Інтегральний коефіцієнт оцінки підприємницького потенціалу</i>					<i>0,91</i>	<i>1,0</i>

Інтегральний коефіцієнт оцінки виробничого потенціалу харчової промисловості у 2014 р. дорівнює 1,13, а у 2016 р. – 1,23, що свідчить про нарощування виробничого потенціалу, але це збільшення відбувається за рахунок збільшення обсягів виробництва через зростання цін на продукцію промисловості при скороченні кількості суб'єктів господарювання.

2. Розвиток фінансового потенціалу харчової промисловості України характеризується наступними показниками:

2.1. Коефіцієнт автономії підприємств галузі має тенденцію до скорочення та знаходиться на рівні нижчому нормативних значень. При нормативному значенні від 0,4 до 0,6, у 2014 р. коефіцієнт автономії підприємств харчової промисловості склав 0,23, у 2015 р. – 0,19, у 2016 р. – 0,16. Така тенденція є негативною для підприємств і свідчить про скорочення частки власного капіталу та збільшення зобов'язань підприємств, що погіршує фінансовий стан підприємств галузі.

2.2 Коефіцієнт ліквідності (платоспроможності) при незначному зростанні у 2015 р. порівняно із 2014 р. (з 0,95 до 0,96), значно знизився у 2016 р. порівняно із 2015 р. – з 0,96 до 0,89. При нормативі від 1,5 до 2,5, але не менше 1, така тенденція під-

тверджує погіршення фінансового стану підприємств харчової промисловості.

2.3. Негативна тенденція прослідковується для показника співвідношення власних та запозичених коштів з 0,3 у 2014 р., до 0,19 у 2016 р.

2.4. Має тенденцію до скорочення і коефіцієнт абсолютної ліквідності від 0,06 у 2014 р. до 0,04 у 2016 р.

Інтегральний коефіцієнт оцінки фінансового стану у 2015 р. становив 0,86 і 0,85 у 2016 р., що свідчить про погіршення фінансового стану підприємств харчової промисловості на тлі загальної економічно-фінансової кризи в економіці України.

3. Розвиток майнового потенціалу підприємств харчової промисловості характеризується наступними показниками:

3.1. Фондовіддача основних засобів і нематеріальних активів підприємств харчової промисловості має тенденцію до зростання (на 15 % у 2015 р. порівняно з 2014 р. і на 11 % у 2016 р. порівняно із 2015 р.), це обумовлено зростанням обсягу реалізованої продукції галузі та скороченням залишкової вартості основних засобів і нематеріальних активів підприємств за рахунок їх зносу, тому при загальній позитивній тенденції, позитивно зростання цього показника одно-

значно оцінити неможливо.

3.2. Коефіцієнт оборотності при зростанні обсягів виробництва залишається практично незмінним, що свідчить про збільшення середнього залишку оборотних коштів більшими темпами ніж обсягів реалізації.

3.3. Значне зростання продуктивності праці обумовлено не тільки зростанням обсягів виробництва та реалізації, а також й скороченням чисельності працюючих.

3.4. Рентабельність діяльності підприємств галузі знизилася з 6,1 % у 2014 р. до 3,05 % у 2016 р., але в цілому має позитивне значення.

Інтегральний коефіцієнт майнового потенціалу у 2015 р. становив 1,05, у 2016 р. – 0,97, що свідчить про погіршення ефективності формування та використання даного виду потенціалу.

4. Інноваційний потенціал харчової промисловості України характеризується наступними показниками:

4.1. Кількість підприємств галузі, що впроваджували інновації у 2015 р. порівняно з 2014 р. скоротилася майже у 2 рази, при цьому у 2016 р. кількість інноваційно-активних підприємств скоротилася на 4 % порівняно із 2015 р.

4.2. Частка інноваційно-активних підприємств також зменшилася у 2015 р. порівняно з 2014 р. у 2 рази та залишилася незмінною у 2016 р. порівняно з 2015 р.

4.3. Загальний обсяг витрат на інноваційну діяльність скоротився на 29 % у 2015 р. порівняно з 2014 р., але у 2016 р. вже перевищив рівень 2014 р.

4.4. Витрати на придбання машин, обладнання та програмного забезпечення є складовою загальних витрат на інноваційну діяльність та мають аналогічну тенденцію.

Інтегральний коефіцієнт інноваційного потенціалу у 2015 р. склав 0,6, а у 2016 р. – 1,19, тобто при скороченні кількості інноваційних підприємств та збільшенні загальних витрат на інноваційну діяльність, це свідчить, що інноваційно-активні підприємства нарощують обсяги вкладень у інноваційну діяльність.

5. Розвиток трудового потенціалу харчової промисловості України характеризуються наступними показниками:

5.1. Загальна чисельність зайнятих у галузі при їх зростанні у 2015 р. порівняно із 2014 р., скоротилася у 2016 р. порівняно із 2015 р. на 13%.

5.2. Аналогічна ситуація з часткою зайнятих працівників на підприємствах галузі у загальній чисельності зайнятих у промисловості в цілому: збільшення у 2015 р. порівняно з 2014 р. (з 14,4 % до 16,0 %) і зниження у 2016 р. до рівня 2014 р.

5.3. Скорочення середньої чисельності найманих працівників на одному підприємстві галузі, свідчить про те, що скорочення загальної кількості працюючих в галузі відбувається не тільки за рахунок зменшення кількості підприємств, але й через скорочення чисельності працюючих на діючих підприємствах.

5.4. Показник соціальної привабливості галузі свідчить, що середня заробітна плата на підприємствах харчової промисловості є меншою ніж середня по промисловості, але поступово наближується до неї. Так, якщо у 2014 р. середня заробітна плата на підприємствах харчової промисловості була на 16 %

менша від середньої оплати праці у промисловості, то у 2016 р. – на 12%.

За результатами оцінки відзначимо, що інтегральний коефіцієнт оцінки трудового потенціалу у 2015 р. становив 1,03, а у 2016 р. – 0,93, що свідчить про погіршення ефективності процесу формування і використання трудового потенціалу харчової промисловості.

Інтегральний коефіцієнт оцінки підприємницького потенціалу у 2015 р. становив 0,91, що свідчить про погіршення процесів його формування і використання, а у 2016 р. він дорівнював 1,0, що говорить про відносно незмінність ефективності досліджуваних процесів і явищ у 2016 р. порівняно із 2015 р.

Запропонована система показників не є досконалою, значна кількість показників має суперечливу динаміку, але в цілому формує загальну уяву про використання методики інтегральних індексів для оцінки підприємницького потенціалу.

ВИСНОВКИ

Окреслимо основні результати проведених досліджень. Вважаємо, що підприємницький потенціал – це сукупність наявних і потенційних можливостей та ресурсів, які контролюються підприємством в результаті минулих подій, ініціативне, самостійне, систематичне, на власний ризик використання яких має на меті досягнення економічних і соціальних результатів та одержання прибутку. Нами систематизовано показники для оцінки підприємницького потенціалу за складовими сукупного потенціалу: виробничий (кількість підприємств галузі; частка підприємств галузі в загальній кількості підприємств; обсяг реалізованої продукції підприємствами галузі; середній обсяг реалізованої продукції підприємствами галузі в розрахунку на одне підприємство), фінансовий (коефіцієнт автономії; коефіцієнт ліквідності (платоспроможності); співвідношення власних та позикових коштів; коефіцієнт абсолютної ліквідності), майновий (фондовіддача (віддача основних засобів та нематеріальних активів); коефіцієнт оборотності оборотних коштів; продуктивність праці найнятих працівників; рентабельність діяльності), інноваційний (кількість підприємств галузі, що впроваджували інновації; частка підприємств галузі, що впроваджували інновації в загальній кількості підприємств галузі; загальний обсяг витрат на інноваційну діяльність; витрати на придбання машин, обладнання та програмного забезпечення), трудовий (кількість зайнятих працівників на підприємствах галузі; частка зайнятих працівників на підприємствах галузі у загальній кількості зайнятих працівників у промисловості; середня чисельність найманих працівників на одному підприємстві галузі; соціальна привабливість підприємств галузі (відношення середньої заробітної плати в галузі до середньої заробітної плати в промисловості).

Подальші дослідження будуть спрямовані на побудову механізмів управління підприємницьким потенціалом підприємства та розробку паспорту його моніторингу.

Список використаних джерел

1. Краснокутська Н.С. Потенціал підприємства формування та оцінка. Навч. посібник / Н.С. Красно-

кутська – К.: Центр навчальної літератури, 2005. – 352 с.

2. Березін О.В. Економічний потенціал аграрних підприємств: механізм формування та розвитку / О.В. Березін, О.Д. Плотник. – Полтава: Інтер Графіка, 2012. – 221 с.

3. Федонін О.С. Потенціал підприємства: формування та оцінка: Навч. посібник / О.С. Федонін, І.М. Репіна, О.І. Олексюк. – К.: КНЕУ, 2003. – 316 с.

4. Олексюк О.І. Управління потенціалом акціонерних товариств: автореф. дис. канд. екон. наук: 08.00.04 / О.І. Олексюк // К., 2001. – 21 с.

5. Бутенко А.І. Потенціал підприємництва в парадигмі сталого розвитку регіонів України / А.І. Бутенко, Є.В. Лазаєва, І.М. Сараєва // Матеріали науково-практичної конференції, м. Одеса, 11-12 жовтня 2012 р. / ІПРЕЕД НАН України. – Одеса: ІПРЕЕД НАН України, 2012. – 166 с.

6. Репіна І.М. Підприємницький потенціал: методологія оцінки та управління / І.М. Репіна // Вісник Української академії державного управління при

Президентів України. – 1998. – №2. – С. 11-16.

7. Господарський кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/436-15>.

8. Денисюк О.Г. Майновий потенціал підприємства: сутність, відтворення, управління : автореф. дис. канд. екон. наук: 08.00.04 / О.Г. Денисюк // Укр. н.-д. ін-т продуктивності АПК. – К., 2010. – 21 с.

9. Интегральные показатели развития малого предпринимательства/ доклад по результатам проекта / В.В. Буев, С.В. Мигин и др. – М.: ООО «Вектра», 2007. – 46 с.

10. Діяльність суб'єктів господарювання за 2016 рік: Статистичний збірник [Державна служба статистики]. – К. – 2017 р. – 629 с.

11. Статистичний щорічник України за 2016 рік [Державна служба статистики]. – К. 2017. – 611 с.

12. Наукова та інноваційна діяльність України за 2016 рік: Статистичний збірник [Державна служба статистики]. – К. – 2017 р. – 141 с.